

Десислав Вълканов

ОБРАЗИ НА МИСЪЛА

Вяра и власт в европейското изкуство (1100–1700)

София, 2026

Изображение на корицата:

Фра Анджелико, *Благовещение от Кортона*, 1433–1434 г., Диецезен музей на Кортона.

Photo @ Wikimedia Commons.

[https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Annunciation_by_Fra_Angelico_\(Cortona\)#/media/File:Fra_Angelico_069.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Annunciation_by_Fra_Angelico_(Cortona)#/media/File:Fra_Angelico_069.jpg)

© Издателство „Изток-Запад“, 2026

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Десислав Вълканов, автор, 2026

ISBN 978-619-01-1808-4

Десислав Вълканов

Образи на мисълта

ВЯРА И ВЛАСТ В ЕВРОПЕЙСКОТО
ИЗКУСТВО (1100–1700)

Prove true, imagination, O, prove true...

William Shakespeare, *Twelfth Night*, Act 3.4

Сбъдни се, въображение, о, сбъдни се...¹

Шекспир, *Дванайсета нощ*, 3.4

¹ Преводът е на Десислав Вълканов.

Съдържание

Предговор	7
I. Универсалност	11
II. <i>Salutaris hostia</i>	21
III. Другият Рим	31
IV. Вдигайки глава към Джото	42
V. <i>Primavera</i>	51
VI. Геометри	61
VII. В Сикстинската капела	72
VIII. Единственото тяло на папата	89
IX. Сенки в снега	99
X. Натюрморт	107
XI. Принцът и художникът	116
XII. Рисунка на стената	126
XIII. Версай	136
Епилог	147
Библиография	151
Илюстрации	163
Показалец	167

Предговор

Вяра и власт в европейското изкуство от 1100 до 1700 г.: дефиницията на предмета на тази книга дойде много след написването на по-голямата част от нея. Дефиницията на жанра все още предстои. На повърхността са видими характеристиките на есето и свободното вглеждане в определени въпроси, съчетаващо импровизация и дълбочина. Под нея стои структурата на класическата академична студия, обрамчена с референции, цитати, дати и имена. На места обаче този баласт отива на дъното и изложението полита с лирическа лекота. Всички тези жанрови реакции са естествени, когато става дума за изкуство, и всички те присъстват във великолепните образци, които с удоволствие следвам: Йохан Хьойзинха, Жорж Дюби, Едгар Винд, Кенет Кларк и Фернан Бродел, който всъщност пише за икономика. Техните академични изследвания звучат като поезия, независимо от тясната специализация. Изглежда, че над определено ниво обобщенията придобиват естествено елегантна форма и подобно на математическите формули на природните науки носят точност и простота.

Такъв тип точност търся и аз в тринайсетте глави на тази книга. Подредени в хронологичен ред и подкрепени от вторичен пласт от специализирана литература, те са без колебание субективни в избора на тема, произведение, подход и това също е част от намерението. Те трябва да споделят въздействие, опит, различни гледни точки и така да провокират размисъл и събуждане в читателя – отново субективни. Важни са не толкова моите

разсъждения, колкото самите творби и бъдещият индивидуален поглед на читателя към тях, евентуално по-продължителен и по-проникновен.

Моите ограничения като автор са очевидни. Аз нямам художествен талант, погледът ми към великите платна никога няма да разкрие процеса на тяхната направа, мястото на първата мазка на платното, увлякла след себе си всички останали, езика на фигурите, особеностите на композицията или енергията на различните цветове. Не и така, както ги би разбрал художник, виращ се в тях с часове всеки ден. Навсякъде ще виждам това, което вече нося: идеи, абстракции, представи от философия, история, религия, икономика, социология, психология и теология, които по необходимост познавам само отчасти, воден от може би наивната вяра в ценността на разкриването на връзките им с други подобни идеи, абстракции, представи. Поглед на наблюдател, не творец.

Преживяване, вживяване, вчувстване: това са достъпните за мен форми на идентификация с произведенията на изкуството. Главното тук ще са идеите и начинът, по който тези идеи се изразяват в действие, творчество, светове. Това е, което виждам и мога да изразя и това е, за което непрекъснато питам: власт, личност, вяра, идеал. Представите за тях се променят непрекъснато и все пак остават същите както вариациите в музиката в произведения като *Голдберг вариации* или трудно преводимото *Musikalisches Opfer* на Йохан Себастиан Бах. Идеите звучат в различни епохи, локации, човечества и все пак са разпознаваеми като подобни.

Без да бъде планирано, изследването ми непрекъснато достигаше един и същи център: Рим. Рим като мит, история, реалност, република, империя, църква, вечен град. Сякаш всяка глава, посветена на различно произведение, творец или епоха се превръщаше в различна гледна точка към Рим и в нов опит за отиграване на това постоянно присъствие, невинаги желано и съзнавано. Това се прояви особено силно в подхода ми към Ренесанса. Формираните с годините представи се изпариха в досега с безкрайно сложната тъкан на реалността, запазена в първични

текстове от епохата. Предвидените две глави станаха пет и това, което трябваше да бъде поглед към няколко изключителни творби стана изследване върху най-дълбоките културни кодове на Европа, много по-живи и трайни, отколкото съм допускал. Всичко в тях е свързано по толкова много начини и на толкова много нива, че определения като „западноевропейско“ или „северноевропейско“ изкуство успяват да изглеждат убедително само в най-общ план.

Така въпреки субективността и краткостта им, отделните текстове тук са част от една обща медитация върху Европа чрез средствата на изкуството. Какво е Европа, каква е била, каква е искала да бъде, каква е сега, когато толкова много хора смятат, че виждат края ѝ?

Това не са нови въпроси и ако книгата се окаже толкова тясно свързана с историята на християнството, то е защото в продължение на хилядолетия отговорите на тези реални и въображаеми страхове са давани в рамките на Църквата: от опита за създаване на нова християнска империя в късната античност до формулирането на един квази-мистичен модел на централизирана държавна власт във Франция на двамата кардинали Ришельо и Мазарини. Въпросът за земното измерение на абсолютното доминира над всичко, включително и изкуството, което в най-високите си достижения дава свои собствени отговори отново и отново. Така предпочитам да ги давам и аз: не директно като социално-политическа доктрина, а като преживяване на определено произведение, епоха, свят, запечатани в картина или мрамор от своя автор. Конкретно, живо, автентично, действено.

Това е особено важно за култура като българската, която дълго време е била държана в изолация. Големите ни художници и скулптори отдавна са се научили да вземат това, което им е нужно без особени колебания. Академичната наука по дефиниция е по-консервативна и има нужда от бавно и методично натрупване в много дисциплини преди да си позволи да експериментира. Затова в българското издание на книгата се опитвам да отдам дължимото на автори, преводачи и издатели, които са положили усилия да заличат следите от това разделение и нався-

къде, където мога правя препратки към българските преводи на цитираните заглавия с предпочитание към най-новите издания. Ако пропускам заглавия, то е защото с времето установих, че задачата при сегашните темпове на българското книгоиздаване, е твърде сложна и че е по-важно да помогна със завършен текст, отколкото с нови и нови бележки под линия.

Краят оставям за читателите с философска подготовка, за които методологическата рамка ще е пределно ясна: платонически диалог, метафизически трансфер на идеите в по-плътни форми, феноменологичен подход към единството на духа, диалектика и т.н. Част от нея обаче остава скрита и тук само ще я посоча без пространни уточнения: въздържане от категорични всеобхватни тези. Като отглас от критическата философия на Кант предпочитам да представя елементите на естетическия и исторически опит в свободна връзка и да остана в успокояващата близост на емпиричното: картини, видимост, наглед, факт. Ако наистина търсим отговори за реалността, трябва да останем в нея и да позволим на духа да се прояви в жизнен опит. И свобода.